

Likestilling i nord – og blant de unge

I de fleste vesteuropeiske land er andelen dagligrøykere nå synkende. Men det er langt flere menn enn kvinner som slutter å røyke, og i for eksempel Sverige og Nederland har andelen mannlige røykere blitt nesten halvert de siste 30 årene. I Sør-Europa er det fortsatt langt flere menn enn kvinner som røyker.

I Norge røyker nå om lag én tredjedel av den voksne befolkningen daglig. Denne andelen er svakt synkende. I 1980 var andelen om lag 36 prosent, i 1990 var den sunket til 35 prosent og i 1999 var den 32 prosent. Det er ikke lenger noen forskjell på norske menns og kvinners røykevaner.

I vesteuropeisk sammenheng ligger Norge litt over gjennomsnittet. Omkring 1995-1997, som er den siste perioden vi har sammenlignbare tall for, var den gjennomsnittlige andelen dagligrøykere i EU ca. 29 prosent, mens andelen i Norge var 33 prosent. Høyest andel dagligrøykere var det i Hellas, med 39 prosent (om vi ser bort fra Grønland, hvor åtte av ti er dagligrøykere) og i Danmark (38 prosent); lavest i Finland og Sverige med om lag 22 prosent. I Portugal var også andelen lav; 24 prosent. Vi finner altså ikke noe klart nord-sør mønster når det gjelder røykevanene, noe som bl.a. skyldes den lave andelen kvinnelige dagligrøykere i en del land.

Små forskjeller i nord, store i sør

Om vi nå ser på forskjellene mellom menn og kvinner i de ulike landene, tegnes imidlertid et svært tydelig mønster: I Nord-Europa (inklusive Storbritannia og Irland) er det ingen eller bare små forskjeller mellom menns og kvinners røykevaner.

I Mellom-Europa er forskjellene noe større, men de største kjønnsforskjellene finner vi helt klart i sør. Portugal har den største overvekten av mannlige røykere med en andel på 37 prosent menn mot 13 prosent kvinner, i Hellas er forskjellen 49 mot 28. Også i Italia, Spania og Østerrike er mennene i klart flertall. På samme måte som i Norge, er forskjellene derimot små i Luxembourg, Danmark og Island.

Sverige er i en spesiell situasjonen, fordi det nå er flere kvinner enn menn som er dagligrøykere; 25 mot 18 prosent. Svenske menn bruker imidlertid i økende grad snus og andelen dagligrøykere og snusbrukere er omtrent like store.

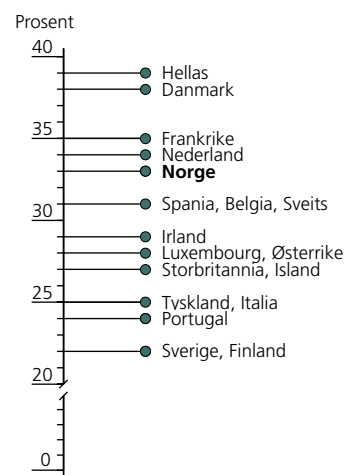
Går vi til Øst-Europa, er situasjonen stort sett den samme som i Sør-Europa; nemlig en klar overvekt av andelen mannlige røykere (dette gjelder også det tidligere Øst-Tyskland).

Likestillingens pris?

Totalt sett er altså andelen dagligrøykere synkende i de fleste land, og den synker mer for menn enn for kvinner. Likevel er det fortsatt flere menn enn kvinner som røyker i de fleste land.

Jan Erik Kristiansen

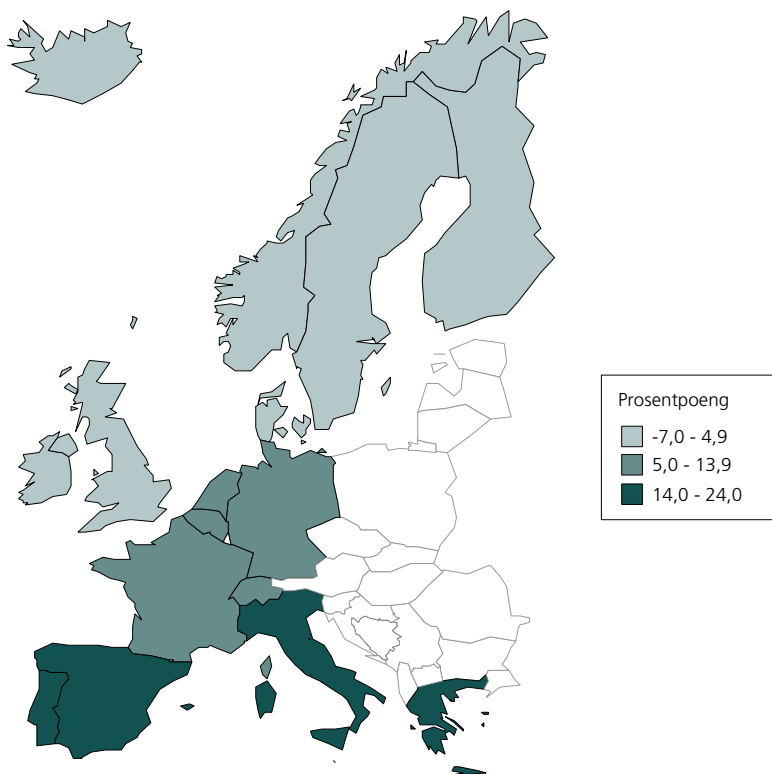
Figur 1. Andel dagligrøykere i en del europeiske land. Ca. 1995-1997. Prosent

Kilde: Eurostat (2000) og Economic Commission for Europe (2000).

Jan Erik Kristiansen er rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for informasjon og publisering (jan.erik.kristiansen@ssb.no).

Figur 2. Differansen mellom andelen mannlige og kvinnelige dagligrøykere. Prosentpoeng

Kilde: Eurostat (2000) og Economic Commission for Europe (2000).

Om statistikken

Tallene er basert på intervju-undersøkelser og i Norge består utvalget av personer i alderen 16-74 år. I de fleste andre land har ikke utvalgene noen øvre aldersgrense. Siden andelen røykere er svært lav blant de eldste, bidrar dette til at tallene blir litt lavere enn med den avgrensningen som brukes i Norge.

Kilder

Economic Commission for Europe (2000): Women and Men in Europe and North America 2000.

Eurostat (2000): Key data on health 2000.

Joossens, L. og A. Sasco (1999): Some like it "light": Women and smoking in the European Union. European Network for Smoking Prevention (ENSP).

Statistikbyrå VECK (2000): Røkning och tobaksstatistikk 1979-1999. Statistikkrapport 2000-08-28.

Den generelle nedgangen i andelen dagligrøykere de siste 30-40 årene må i stor grad antas å henge sammen med befolkningens økende utdanningsnivå. I de fleste land er det en klar sammenheng mellom røyking og utdanning; andelen dagligrøykere synker i takt med utdanningsnivået.

På den annen side er utdannings-eksplosjonen i stor grad et kvinnefenomen. Det er særlig kvinner som i økende grad har tatt (og tar) høyere utdanning. Og kvinners økende utdanningsnivå ses ofte på som en viktig indikator på likestilling mellom kjønnene.

Når andelen kvinnelige dagligrøykere således ikke har sunket på samme måte som andelen mannlige, kan det være nærliggende å betrakte dette som et uttrykk for en form for likestilling. Mens andelen mannlige røykere har sunket i samtlige av de landene vi her omtaler (noen steder er andelen omtrent halvert), har kvinneandelen stor sett vært stabil eller

bare svakt synkende. Og i noen land synes det som om andelen nå er økende (bl.a. i Spania og Østerrike). De høyeste andelen kvinnelige dagligrøykere finner vi i Danmark og Norge, de laveste i Portugal og Italia. Og mens røyking i Nord-Europa er vanligst blant kvinner (og menn) med lav utdanning, er sammenhengen i det sørlige Europa nærmest motsatt; her er røyking mest utbredt blant kvinner med høy utdanning.

Økning blant unge kvinner

I de fleste land har røykevanene en klar aldersprofil: I den yngste aldersgruppen er andelen dagligrøykere omtrent på (eller litt over) gjennomsnittet. Denne andelen øker så noe og når en topp blant 35-44-åringene. Deretter synes det som om mange (og særlig menn) gradvis stumper røyken etter hvert som de blir eldre.

I noen land er det imidlertid en tendens til at andelen unge som røyker daglig, er økende, særlig gjelder dette unge kvinner. Slike tendenser finnes i for eksempel Sveits, Frankrike og Finland. Også i Canada, USA og Australia er det nå flere kvinnelige enn mannlige unge dagligrøykere. En liknende tendens finnes for øvrig også i en rekke østeuropeiske land.

Det kan således se ut som om de senere års mange holdningskampanjer og andre tiltak i stor grad har lyktes med å få middelaldrende menn til å slutte, mens de i mindre grad har hindret unge kvinner i å begynne å røyke.